

اشاره:

بیش از یک‌چهارم ارزش تولید ناخالص داخلی کشور از بخش کشاورزی تأمین می‌شود و تقریباً ۲۶ درصد جمعیت فعال کشور در این زمینه فعالیت دارند. با وجود آنکه صدور محصولات کشاورزی و باغی (به شکل خام و فرآوری شده) بیش از یک‌سوم ارزش صادرات غیرنفتی را تشکیل می‌دهد، لیکن وجود مزیت‌های نسبی سبب می‌شود که به این بخش توجه ویژه‌ای برای رشد تولید و صادرات مبذول گردد.

ایران از نظر تولید محصولات کشاورزی و باغی به میزان بیش از نیازهای داخلی، در ردیف کشورهای صاحب‌نام قرار دارد، با این وجود هنوز از توانمندی‌ها و استعدادها موجود به شکل بهینه استفاده نمی‌شود و اقتصاد کشور از ارزش افزوده واقعی بخش تولید و فرآوری این محصولات تا حدودی محروم است.

به‌منظور بررسی مشکلات مبتلابه تولید و تجارت محصولات کشاورزی و باغی خام و فرآوری شده، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با آقای محمدمهدی پارساپور مدیرکل صنایع غذایی، دارویی و بهداشتی وزارت صنایع، گفت‌وگویی انجام داده که در ذیل می‌آید.

وی همچنین مدیر تولید بخش صنایع غذایی سازمان صنایع ملی ایران، معاون اداره کل آزمایشگاه کنترل دارو و مواد غذایی سازمان صنایع ملی ایران نیز بوده است. با هم این گفت‌وگو را می‌خوانیم.

نرخ ارز صادراتی متناسب با میزان تورم، باید افزایش یابد

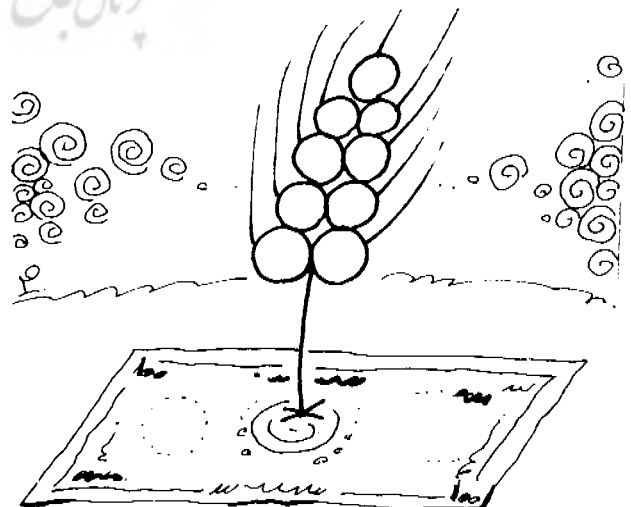
■ موقعیت جمهوری اسلامی ایران در بخش تولیدات

کشاورزی و باغی در سطح بین‌المللی چیست؟

□ جمهوری اسلامی ایران در ردیف ده کشور مهم تولیدکننده محصولات کشاورزی و باغی قرار دارد. در برخی محصولات مانند خرما، ایران با تولید ۸۰۰ هزار تن در سال ۱۸/۷ درصد تولید جهانی را در اختیار دارد. در تولید سیب، سهم ایران چهار درصد و در تولید پسته ۶۰ درصد تولید جهان می‌باشد. در مجموع، سهم ایران در تولید ۲۵ محصول باغی به میزان ۲/۶ درصد تولید جهانی می‌باشد، در حالی که در صادرات محصولات باغی، سهم ایران ۱/۷ درصد و در میان ۱۵ کشور عمده تولیدکننده این محصولات می‌باشد.

سهم اندک ایران در صادرات محصولات باغی، نشان می‌دهد که از این محصولات به‌نحو بهینه بهره‌برداری نمی‌شود، زیرا بسته‌بندی این کالاها برای صادرات مطلوب نمی‌باشد.

■ عمده‌ترین مشکلاتی که بر سر راه صادرات محصولات

کشاورزی و باغی وجود دارد، کدام‌ها هستند؟

مشکل عمده نوسانات تولید محصولات کشاورزی و باغی است که گاهی بر اثر سیاست‌های اتخاذ شده و یا قهر طبیعت (بروز سیل، خشکسالی و...) آفات طبیعی و... ایجاد می‌شود که بر سطح تولید اثر می‌گذارد و به بازار صادرات محصولات باغی و کشاورزی ایران لطمه می‌زند.

○ سهم ایران در تولید ۲۵ محصول باغی در جهان ۲/۶ درصد و سهم صادرات آن ۱/۷ درصد است. این آمار نشان می‌دهد که از محصولات باغی به نحو بهینه بهره‌برداری نمی‌شود.

ضرورت دارد که به صادرکنندگان محصولات کشاورزی و باغی کمک شود تا بتوانند تعهدات خود را در قبال بازاری که برای محصولاتشان یافته‌اند، انجام دهند.

بنابر ضرر و زیان‌های صادرکنندگان، لازم است حتی در نرخ پیمان ارزی صادرکنندگان تعدیل به‌وجود آورد، زیرا رقبای خارجی و فراوانی محصول در خارج از کشور، این اقدام را ضروری می‌سازد.

باید سطح صادرات محصولات کشاورزی و باغی حفظ شود، حتی اگر در بازار داخلی کمبودهایی به‌وجود آید. کار صادرات بر مبنای شناسایی بازارهای خارجی صورت می‌گیرد و باید به‌طور مستمر ادامه پیدا کند.

برای استمرار صادرات و حضور پیوسته صادرکنندگان ایرانی در بازارهای خارجی، ضرورت دارد دولت سیاست‌های حمایتی مقطعی اعمال نماید.

مشکل دیگر صدور محصولات کشاورزی و باغی، نوسان قیمت این محصولات در بازار داخلی است. بهای محصولات کشاورزی در ایران همواره سیر صعودی دارد و با تورم مواجه است، اما ارزش دلار صادراتی از سال ۷۴ تاکنون ثابت بوده و این امر انگیزه برای صادرات محصولات کشاورزی و باغی را از بین برده است. ارزش دلار صادراتی (نرخ ارز صادراتی) دست‌کم باید متناسب با نرخ تورم افزایش یابد تا بستر برای صادرات کالاهای کشاورزی آماده شود.

■ **موقعیت صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی ایران**

اکنون چگونه است؟

□ به دلیل وضعیت جغرافیایی و شرایط مطلوب آب و

هوایی، به‌طور کلی وضعیت مطلوبی برای تولید محصولات کشاورزی پیش آمده است، به‌طوری که محصولات ایرانی از نظر طعم، مزه و رنگ نسبت به کالاهای مشابه دیگر کشورها، کیفیت برتری دارند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، صنایع تبدیلی جایگاه خاصی یافتند و سرمایه‌گذاری‌های خوبی در این بخش انجام شد. ظرفیت‌سازی‌های صورت گرفته در این بخش، در برخی رشته‌ها مازاد بر نیاز داخلی است، اما در برخی نیز تولیدات هماهنگ با ذائقه افراد نبوده و به همین جهت تولید در سطحی کمتر از ظرفیت موجود انجام می‌شود.

یکی از مواردی که باید به آن اشاره کرد، تبدیل گوجه‌فرنگی به رب است. در این زمینه ظرفیت‌سازی‌های خوبی در کشور طی سال‌های اخیر صورت گرفته و بسته‌بندی اسپتیک آن سبب شده که در سال گذشته و امسال صادرات قابل‌توجهی داشته باشیم.

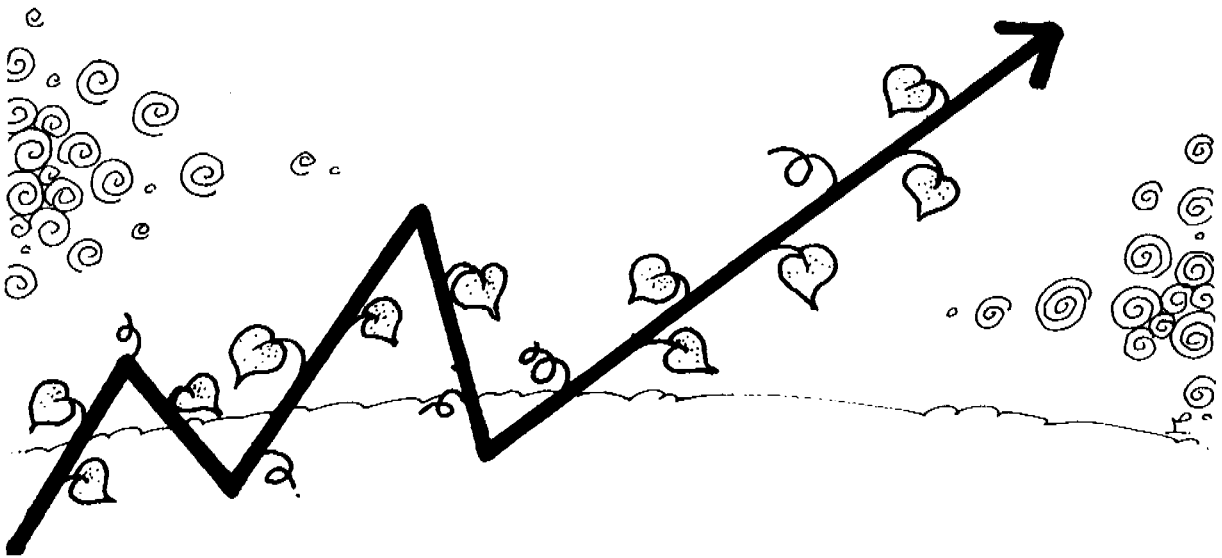
ظرفیت تولید رب با بسته‌بندی اسپتیک در سال گذشته به ۱۵۰ هزار تن رسید که ۴۰ هزار تن از تولیدات آن به خارج از کشور صادر شد. در ضمن ظرفیت تبدیل گوجه‌فرنگی به رب در سطح ۲۵۰ هزار تن می‌باشد که با تجهیز خطوط بسته‌بندی به سیستم اسپتیک، می‌توان میزان صادرات را افزایش داد. البته امسال در زمینه رب، محدودیت وجود دارد و باید ابتدا نیاز مصرف‌کنندگان داخلی تأمین شود و سپس صادرات صورت بگیرد.

ظرفیت تولید ماکارونی در کشور نیز ۲۵۰ تا ۴۰۰ هزار تن در سال است که حدود ۲۰۰ هزار تن آن در بازار داخلی مصرف و بقیه صادر می‌شود. در سال گذشته چنین وضعیتی وجود داشت.

در بخش آب میوه و کنسانتره، ظرفیت تولید از ۴۰۰ تن در زمان پیروزی انقلاب اسلامی به ۶۰ هزار تن در حال حاضر رسیده است. در سال گذشته ۴۰ هزار تن از تولیدات این بخش صادر شد.

○ **رقبای خارجی و محصولات کشاورزی و باغی فراوانی در خارج از کشور وجود دارد. برای جبران ضرر و زیان صادرکنندگان، باید نرخ پیمان ارزی تعدیل شود.**

■ **مشکلات مترتب بر صدور محصولات باغی و تولیدات**

صنایع تبدیلی کشاورزی چیست؟

□ مشکل عمده آن است که محصولات باغی در زمان مشخص به دست می‌آید و اگر در همان موقع برای خرید آن سرمایه‌گذاری و اقدام نشود، از مسیر خود خارج می‌شود. باید محصول باغی به سرعت خریداری و تفکیک شود و بخشی که قابل تبدیل به کنسانتره است، تبدیل و صادر شود. برای ورود سرمایه‌گذار به پروسه (روند) تولید و صادرات، نیاز به «نقدینگی» هست و ضرورت دارد تسهیلات اعتباری تأمین گردد تا محصول در مقطع محدود خریداری، تفکیک، تبدیل و صادر شود.

مشکل عمده صنایع تبدیلی ایران به ویژه آن گروه که صادرکننده محصولات فرآوری شده می‌باشند، آن است که نقدینگی لازم را ندارند.

○ صنایع تبدیلی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جایگاه خاصی یافتند و سرمایه‌گذاری‌های خوبی را جذب کردند. ظرفیت تولید صنایع کنسانتره و آب‌میوه از ۸۰۰۰ تن به ۶۰۰۰۰ تن در حال حاضر افزایش یافته است.

مشکل دیگر، نوسان‌های قیمت است که این تغییرات در تولید نیز منعکس می‌شود. به محض آنکه کشت یک محصول کاهش یابد، قیمت آن در عرضه به بازار، افزایش می‌یابد و

صادرکنندگان محصولات کشاورزی و باغی و فرآورده‌های آن با مشکل روبه‌رو می‌شوند.

علت عمده بروز این پدیده، ناهماهنگی عرضه و تقاضا می‌باشد. اما نباید تمام فشارها به صادرکننده منتقل شود، بلکه باید با اعطای تسهیلات ارزان‌قیمت به وی کمک کرد. کمک به صادرکنندگان در زمینه نرخ پیمان ارزی نیز ضرورت دارد تا انگیزه صادرات سلب نشود.

ذکر این نکته نیز ضرورت دارد که پایداری قوانین و مقررات نیز افزایش صادرات را به دنبال دارد. در کار صادرات باید شرایط، قوانین و مقررات، به صورت درازمدت پیش‌بینی و تعیین شود تا حرکت طبیعی صادرات ادامه پیدا کند.

■ **صادرات محصولات کشاورزی و فرآورده‌های تبدیلی آنها، معمولاً به صورت امانی است، چرا این محصولات با گشایش اعتبار اسنادی صادر نمی‌شود؟**

□ علت عمده، تغییراتی است که در تعهدات صادرکننده ایجاد می‌شود. خریدار کالا باید اطمینان پیدا کند که کالای خود را سر موعد و در فصل مطلوب دریافت می‌کند. صادرکنندگان برای آنکه در مقطع زمانی مطلوب کالای خود را صادر کنند و به تعهد خود در قبال خریداران جامه عمل پوشانند، معمولاً نمی‌توانند عرف تجاری «ثبت سفارش» را رعایت نمایند، در نتیجه به صورت امانی کالا صادر می‌کنند.

وزارت صنایع به این روش اعتقاد ندارد، زیرا بسیاری از صادرکنندگان با استفاده از این روش متضرر شده‌اند. ضرورت دارد که صادرکننده بتواند از پیش برنامه‌ صدور

■ مزیت‌های نسبی صنایع تبدیلی برای حضور در بازارهای بین‌المللی چیست؟

□ برای تولید هر تن رب گوجه‌فرنگی کمتر از ۱۰۰ دلار هزینه ارزی لازم است. در حالی که بهای هر تن رب در بازارهای خارجی ۷۰۰ تا ۸۰۰ دلار است. در بخش کنسانتره میوه نیز چنین وضعی صادق است و همین امر مزیت نسبی محصولات فرآوری شده را نشان می‌دهد.

○ از آنجاکه سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی در توان و تخصص صاحبان صنایع ایرانی است و نیز به علت نوسان و ناپایداری قوانین، از سرمایه‌گذاران خارجی برای سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی استفاده نشده است.

■ با وجود مزیت‌های نسبی که به آنها اشاره فرمودید، چرا در زمینه صنایع تبدیلی به‌ویژه تولید کنسانتره و آب میوه از سرمایه‌گذاران خارجی استفاده نمی‌شود؟

□ به دو دلیل این کار صورت نگرفته است. اول آنکه سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی از جمله تولید کنسانتره و آب‌میوه در توان و تخصص صاحبان صنایع ایران می‌باشد. مثلاً در تولید رب گوجه‌فرنگی با بسته‌بندی اسپتیک، توان ساخت داخلی جوابگو بوده است.
دوم آنکه نوسان و ناپایداری قوانین و مقررات مانع این کار است.

کالای خود را پیش‌بینی کند تا بتواند آن را با عرف تجاری و گشایش اعتبار اسنادی صادر کند.

علت دیگر نیز آن است که اکثر صادرکنندگان به صورت خرد کالا صادر می‌کنند و کالای صادراتی آنها حتی در حد یک سفارش تجاری قابل قبول نیست که بتوان برای آن گشایش اعتبار کرد.

مشکل دیگر آن است که بخش قابل‌توجهی از محصولات کشاورزی خام و فرآوری شده به کشورهای همجوار به خصوص کشورهای آسیای میانه صادر می‌شود. این کشورها اصولاً به عرف تجاری وارد نیستند و با روال کارهای بانکی بیگانه می‌باشند.

■ بازارهای عمده محصولات صنایع تبدیلی ایران چه کشورهایی می‌باشند؟

□ بازار رب گوجه‌فرنگی و کنسانتره میوه‌ها، کشورهای اروپایی هستند. بازار ماکارونی و ترشی‌های صادراتی ایران به صورت پیله‌وری کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق می‌باشند.

○ محصولات باغی در زمان مشخص به دست می‌آید و همان موقع باید خریداری و تفکیک شود و بخشی برای تبدیل به کنسانتره منظور شود. ورود سرمایه‌گذاری به این پروسه مستلزم در اختیار داشتن نقدینگی کافی است.

اما حضور صاحبان صنایع در مجامع بین‌المللی باید به صورت یک شرکت یا تشکل واحد به نمایندگی از تعدادی از شرکت‌های تولیدکننده و صادرکننده محصولات صنایع تبدیلی باشد. به این ترتیب حضورشان در مجامع بین‌المللی برای بازاریابی مطلوب و جمع‌آوری و انتقال اطلاعات کامل از صنایع تبدیلی در سطح جهان، مؤثر و مفید خواهد بود. شرکت‌کنندگان در این مجامع (از جمله نمایشگاه‌های تخصصی غذایی در خارج از کشور) باید از وضعیت بازار، قیمت‌های جهانی، نحوه معرفی کالا آگاهی یابند و این اطلاعات را به داخل کشور انتقال دهند.

اطلاعاتی که تاکنون از نحوه حضور صنایع تبدیلی در نمایشگاه‌های تخصصی خارجی به دست آمده، نشان می‌دهد که اصولاً فروش خوبی عایدشان نشده است و غالباً از طریق مکاتبه و به‌طور موردی، مشتری پیدا می‌کنند.

گردهمایی‌هایی که در داخل کشور به ویژه به شکل نمایشگاه تخصصی بین‌المللی برگزار می‌شود و صنایع غذایی و کشاورزی در آن شرکت می‌کنند، توان و تخصص این صنایع، ماشین‌آلات این رشته در سطح بین‌المللی و... معرفی می‌شوند. البته این فرصت خوبی است که توانمندی‌ها، قابلیت‌ها، ظرفیت‌ها و امکانات عرضه شود و صاحبان صنایع در کنار رقبای خود، جایگاه و منزلت خود را پیدا کنند.

به نظر می‌رسد که حضور در مجامع تخصصی خارجی نسبت به داخلی، نتایج بهتری را نصیب صادرات محصولات کشاورزی و تبدیلی کرده است.

■ به مدیران واحدهای صنعتی صادرکننده فرآورده‌های تبدیلی کشاورزی برای پیشبرد کارشان در امر صادرات چه توصیه‌ای دارید؟

□ در بخش صنایع تبدیلی، مدیران باید تلاش و همت بالایی برای امر صادرات داشته باشند و با گسترش بازار صدور محصولات خود، درآمد بیشتری را از صادرات به دست آورند. در حدود یک سال اخیر، کمیته‌های تخصصی در زمینه‌های مختلف از جمله صنایع غذایی، در وزارت صنایع تشکیل شده است. در این کمیته‌ها افراد صاحب‌نظر و خوش‌فکر عضویت دارند. توصیه می‌کنم صادرکنندگان مشکلات خود را به این کمیته‌ها منعکس کنند تا به مسئولان منتقل شود و راه‌حل آن پیدا شود.

■ آیا نظام بانکی به‌ویژه بانک توسعه صادرات، تسهیلات مناسبی را در اختیار صادرکنندگان محصولات صنایع تبدیلی کشاورزی قرار می‌دهد؟

□ نظام بانکی و از جمله بانک توسعه صادرات، تسهیلات قابل‌توجهی در اختیار صاحبان صنایع برای صدور کالاهایشان نمی‌گذارند. شاید علت، وضعیت نامناسب مالی بانک‌ها باشد.

■ صادرکنندگان کالاهای کشاورزی و صنایع تبدیلی همواره از تشریفات اداری زاید‌گلابه دارند. نظر شما چیست؟

□ البته در جلسات شورای عالی صادرات نیز صادرکنندگان عمده از تشریفات عبیده‌ای که برای صدور کالای صنعتی وجود دارد، شکوه می‌کنند. این تشریفات راه را برای صادرکننده دشوار می‌سازد. رفت و آمدهای بسیار و مکاتبات متعدد، انگیزه را از صادرکننده می‌گیرد. باید موانع موجود در این زمینه هر چه سریع‌تر برطرف شود.

■ برای آرایه توانمندی‌های کشور در زمینه تولید و صادرات محصولات کشاورزی و باغی خام و فرآوری شده و بازاریابی مناسب این محصولات، چه عواملی را مؤثر می‌دانید؟

□ حضور در مجامع بین‌المللی، نقش عمده‌ای در صادرات محصولات کشاورزی دارند. برای حضور صاحبان صنایع تبدیلی که صدور محصولاتشان برای کشور مزیت دارد، در مجامع بین‌المللی، باید دولت تسهیلات مناسبی را فراهم سازد تا آنها توان و قابلیت صدور و انجام مذاکرات تجاری خود را نشان دهند.

